

Дзітараўшчына і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЕРАМОГА

творчасць жыве і будзе жыць заўсёды хваляючай песняй чыстага сумлення, крыніцай натхнення і мужнасці.

Адроджаная, квітнеючая зямля наша, беспалотная ўсмішка на дзіцячых тварах, спакойная хада дарослых, шчаслівае сваймі сённяшнімі днямі і ўзруненых і заўтрашнім — лепшымі помнікам братам і бацькам, што спяць пад сціплым абеліскамі і простымі курганамі на прасторах ад Волгі да Одэра, мы пачулі б ад іх шчырае «дзякуй!», калі б маглі яны ўбачыць твае гіганцкія дасягненні эканомікі, навуку, культуру, якія вызначаюць сёння аблічча Краіны Саветаў.

Саваю любоў да Радзімы яны завяшчалі нам, і мы з гонарам усведамляем сёння, што зрабілі многое—усё, што ад нас залежала—каб непакінулі заставаўся аўтарытэт Айчыны, каб не было для яе неадольных вяршынь.

Цвёрдым крокам ідзем мы да мэты, якой асветлена наша жыццё,—і гэта таксама яна, Перамога.

Эскадрылі савецкіх спадарожнікаў на арбітах вакол планеты, трыумфальныя палёты зямлі з савецкімі пашпартамі ў касмічную прастору—гэта яна, Перамога.

Магутныя сінарафазатроны ў колішніх мядзведжых кутках—гэта яна, Перамога.

Шырчатыя абсягі ўзаранай цаліны, што ўмещаюць у сваіх межах не адну еўрапейскую дзяржаву—гэта яна, Перамога.

Капры шахтаў і нафтавыя вежы на беларускай зямлі—гэта яна, Перамога.

Аднаўленне ленінскіх норм у нашым грамадскім і дзяржаўным жыцці—гэта зноў жа яна, Перамога.

Урачыстыя старонкі Праграмы КПСС—компаса, магнітнае стрэлка якое глядзіць на камунізм—яна, Перамога.

Веліч перамогі над фашызмам у тым і заключана, што ў ёй—невывяржана вытокі ўсіх нашых далейшых дум, імкненняў, учынкаў, планаў. Сціплым і ў той жа час на дзіва гераічным людзі, якія не шкадавалі для Перамогі жыцця, марылі, каб дзеці і ўнукі іх жылі і лепш, і чысцей, і лягчэй. Гэта быў як бы іх запавед. Ён нідзе і нікім не запісаны, але да нас ён дайшоў і мы яго свята трымаемся.

Гераіка вайны, гераіка нашай Перамогі была, ёсць і заўсёды будзе крыніцай натхнення, прадметам мастацкага роздуму і асэнсавання для літаратуры, тэатра, музыкі, выяўленчага мастацтва. Няма падзвігу, які б так яскрава ўвасобіў высокую прыгажосць і сілу чалавечага духу, як падзвіг нашага народа ў Вялікую Айчынную вайну. Гэтай высокай прыгажосці падзвігу, маральных яго вытокаў і спружын шукаюць у кнігах, спектаклях, кінафільмах, песнях, жывапісных палотнах мільёны чытачоў, гледачоў, слухачоў — і тако пакалення, якое памятае вайну і можа само меркаваць, наколькі праўдзівае мастацкае адлюстраванне знайшла яна ў творы, і асабліва таго пакалення, якое толькі на гэтых творах вайну і ўяўляе.

Радасна, што мы можам назваць дзесяткі, сотні твораў літаратуры і мастацтва, у тым ліку нашых, беларускіх, пра якіх ад шчырага сэрца можна сказаць: вось яна, высокая праўда аб вайне.

Крыўдна, што гэтых добрых твораў менш, чым хацелася б мець.

Дваццаць гадоў назад на спактаванай зямлі наступіў мір. Яго таксама мы свята беражам, бо кштантаў ён вельмі дорага.

Ніколі барацьба за мір не мела такіх шырокіх маштабаў, ніколі не хвалявала так мільёны, мільярдны людзей, як пасля другой сусветнай вайны. Сёння, ва ўрачысты дні святкавання найвялікшай са сваіх ваенных перамог, чалавечтва з трыовай прыслухоўваецца да водгуля бомбавых выбухаў з В'етнама. Есць вылюдкі, у якіх бясспайны канец нацысцкага фюрара не выклікае ніякага роздуму. Але для народаў свету гітлерызм і яго крывавае авантура былі занадта павучальным урокам. Вось чаму так грозна і патрабавальна гучыць з нашай краіны, з усёй планеты пратэст супраць агрэсіі, супраць дзеянняў амерыканскай веначыны.

Удзельнікі Вялікай Перамогі і іх нашчадкі, мы хочам, каб паштальёны прыносілі нашым маці, жонкам, дзецям, нявестам толькі радасныя, светлыя вавны.

Каб Майданекі і Бухенвальды назаўсёды засталіся толькі страшнай памяццю аб тым, што нясе з сабою вайна.

Каб сірны трывогі і выбухі бомбаў і снарадаў гучалі толькі ў фільмах і радыёперадачах аб мінулым.

Каб ракеты ніколі не неслі смерць, а неслі адно—магутныя касмічныя караблі.

Каб заўсёды жыло між людзей братэрства і добразычлівасць.

Дзеля гэтага стаіць у Берлінскім Трэтаў-парку бронзавы савецкі салдат з уратаванай дзяўчынкай на руках.

Дзеля гэтага мы з вамі жывём і працуем.

СЛАВА ВАМ, САЛДАТЫ!

Алег ЛОЙКА

Пражытае — не памяці рубцы і не ўспамінаў вухая трывога. Яно—са мной, навечна, як байцы. Што неслі ў сорах пяты перамогу:

Хавалі па-бацькоўску нас у склеп, Каб не забіла куля-шалаўня; Выхадзілі напачатку з крыніцы, Нам пакідалі свой салдацкі хлеб;

Ён порахам усіх франтоў прапах... Акраец беручы штодня, і сёння Здаецца мне, бяру яго з далонаў, Што развіталі перамогі сцяг:

Няхай сваім крылом ён ахіне і будучыню!.. Слава вам, салдаты, Што Перамогі дзень узнеслі датай Другога дня радзім не толькі мне!

Як галубы, над намі самалёты, Блакіт у азарынах аж дыміць, Спяшыць зялёны сцяг лістоты Вясна з тугіх пупышак расчаліць, —

І гэтак будзе — будзе з году ў год! А тых байцоў ніколі не забудзем, Пакуль на гэтым свеце жыць мы будзем, Пакуль жыць будзе чалавечы род!

І гэтак будзе, бо праз нас прайшлі, Трымаючы ля сэрцаў аўтаматы, Байцы, што пакідалі хлеб на хатах, Мір несучы навечна ўсёй зямлі!



ВЕЧНА ЖЫВІЯ

Фота А. ЗАЙЦАВА.



Б. Г. Сакалоў, яго жонка Валентіна Алексееўна і дачка Людзіла чытаюць пісьмы ад вайсковых сяброў. Фота Ч. МЭЗІНА. (БЕЛТА).

Я БЫЎ сведкам гэтай нечаканай сустрэчы...

Фрыц Венглер, карэспандэнт нямецкай газеты «Юнге Вельт» сеў за свой столік. Толькі што ён раскаваў газетам маладзёжнага кафе фабрыкі Імя 8 Сакавіка пра іх равенства са свабоднай Германіяй, пра працу і адпачынак, вучобу і захапленні нямецкай моладзі. Ён раскаваў пра нафтаправод «Дружба», якому прысвечыў серыю сваіх рэпартажаў, пра людзей, з якімі тут сустракаўся.

А акцёр Гомельскага тэатра Барыс Георгіевіч Сакалоў у той вечар раскаваў пра вайну.

Чатыры гады ішоў ён па дарогах вайны да перамогі. Ён ведаў, што яна надыдзе, ведаў з таго самага моманту, як адразу пасля спектакля ў Калініне ў чэрвені сорах першага стаў салдатам.

Ці памятаюць у Швецые пра рускіх салдатаў? У Швецые, ля якога пахаваны лепшыя сябра Сакалова — Коля Шамкіна...

Барыс Сакалоў сеў побач з Фрыцам Венглерам. Сеў і загаваў пра Шведт, з якім звязаны ў яго такія горкія і такія цёплыя ўспаміны.

...Шамкіна ні за што не згаджаўся сесці ў кабіну. Ён зручней уладкаваўся срод пантонаў у кузаве, махнуў рукою—пахаллі! Фашысты прыкмецілі машыну і адкрылі ураганы агонь.

Песня Колі Шамкіна сунялася на паўслухе...

Праз напружанае поле, праз нейкую сядзібу, па вузкай сцяжынкы

АГОНЬ І ХЛЕБ

ма і па яго даручэнню я сардэчна прашу Вас быць у нас у гасцях».

Сакалоў пячотна глядзіць руно значок ганаровага грамадзяніна горада на штыфелі піжмака.

— Вельмі хацелася б паехаць. Там у пачатку мая пачынаецца Тыздзень германска-савецкай дружбы... Але не магу — шмат работы, гастролі наперадзе.

І адбіваючы ад жартаўлівых нападцоў дачкі Людзілы, дадае: — Хутка адпачынак. Тады абавязкова выкарыстаю гэтак запрашэнне.

— Ён дае дачы газету, атрыманую з ГДР.

— Перакладай, што тут пішуць пра Шведт...

...Я яшчэ зайдзі на агенцыю да Сакаловых. Гісторыя дружбы гэтай сям'і з нямецкімі сябрамі толькі пачынаецца. Люся, студэнтка Мінскага Інстытута замежных моў, стаўшы сапраўзнай і перакладчыцай з многімі нямецкімі юнакамі і дзяўчытамі.

Семнаццацігадовай, якія ведаюць вайну па кнігах і кінафільмах, пішуць адзін аднаму пра новыя спектаклі, пра явасу і прапу, вшчунюць са сваямі, гавораць пра любоў і дружбу.

Пра гэта былі рэпартажы Фрыца Венглера.

За гэта ваяваў Барыс Сакалоў.

ПАМЯЦІ ГЕРОЯЎ

Хто страціў бацьку, брата, сына... Іх шмат недачкалі мы. Яны ад Волгі да Берліна Адбілі ўсе сваімі грудзямі.

Іх зрадку па адным хвалі, У братніх могілках яны, Ніколі б усе, што леглі, ўсталі— Ніколі б не было вайны.

Салдаты мужнасці, адвагі, Крыві нямала пралілі, Калі б пафарбавалі ай сцягі — Усю б планету спавілі.

Сцяпан ГАФУСЕЎ

РЭКВІЕМ

Улітэс Разгул урагану, Знямогся і ўціх, а дасюль Паветра рачока арганна На кліч анямелых язэлоў.

І слухаюць з болей салдаткі— Скрозь шлохі спаленных траў Абвугленых хвалі плашчпалаткі З разб'ітых шуршчца перапраў.

Сіроты сустрачаю калячкі— Надзея і скаржа ў вачах. Загінуўшы твары шукаюць Пражыттары зноў па начах.

Яны, пасталеўшы ад зногі, Надыць праз чуйны туман: Даўно абеліск перамогі! Б'е ў небас, нібы ў барэбан.

Там сонца было непрытомным, Бяскрыўным амаль... Паглядзі— За кожным знявечаным промнем— Задні ворага.

Памяць, гудзі! А чорнае чэрава Рура Вурочка... Мы помнім, адкуль Шагнула агістая бура Бядзунных снерадаў і куль.

Зямля мая,—ведайце, людзі!— Адна—не забудзеце таго!— Агонь прыняў і свае грудзі, Спатрабіцца— верне яго!

Смялей, маё сонца, і—вышэй! Ні промяня не дам я адсеч. Махнуў, Аляксандры цішэй, Сану. У руках маіх— меч!

СВЯТКАВАННЕ ДНЯ ДРУКУ

У Мінску 5 мая ў памяшканні Русскага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага адбыўся ўрачысты сход прадастаўніоў партыйных, савецкіх, грамадскіх арганізацый, работнікаў друку, радыё, тэлебачання і выдавецтваў, прысвечаны Дню савецкага друку.

У праэдміуме — санратары ЦК КПБ В. Ф. Шаўра, А. А. Смірноў, радктар газеты «Звязда» В. А. Пыніноў, міністр гандлю БССР А. С. Шаўроў, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. В. Канавава, старшыня Дзяржаўна-агана камітэта Савета Міністраў БССР па радыёвяшчання і тэлебачанню В. П. Несціроўч, санратар Мінскага гарнона КПБ В. Я. Лежанаў, загадчык сентара друку, радыё і тэлебачання Ізабавічэнага аддзела ЦК КПБ А. А. Тоўсцін, намеснік радктар газеты «Савітская Беларусь» М. М. Бародін, намеснік радктара «Сельскай газеты» М. Ц. Марушыніч, карэспандэнт газеты «Правда» І. Р. Новінаў, радктар газеты «Во славу Родины» А. П. Осіна, радктар газеты «Мінская праўда» І. М. Агеў, радктар часопіса «Работніца і сялянка» А. П. Ус, радктар газеты «Чырвоная змена» М. А. Суша, радктар газеты «Знамя юности» В. Д. Чанін, радктар часопіса «Вонынь» П. Н. Кавалеў, радктар газеты «Літаратура і мастацтва» Н. Е. Пашкевіч, дырэктары выдавецтваў, работнікі паліграфічнай прамысловасці.

З дандадзям аб Дні савецкага друку выступіў старшыня праўдэння Саюза журналістаў БССР Ф. Я. Ільяшоў. Удзельнікі сходу аднадушна прынялі прыватальнае пісьмо газеце «Правда».

БЕЛТА.

Дваццаць будаўнічых гадоў

Далёка свеціць агні Салігорскага наліянага.

Фота нашага чытача В. ДУБІНІ. (Слуцк).

СЁННЯ - ДЗЕНЬ РАДЫЁ

7 мая 1995 года ў Пецярбурзе на пасяджэнні Рускага фізіка-хімічнага таварыства выдатны вучоны Аляксандр Папоў прадманастраваў работу першага ў свеце радыё-прыёмніка. Крыху пазней ён перадаў паміж аўдыторыяй Пецярбургскага ўніверсітэта на адлегласці 250 метраў першую радыёграму.

А 23 красавіка 1965 года праз сувязны рэтрансліцыйны спадарожнік «Маланка-1» былі ўпершыню перададзены тэлевізійныя адліставанні з Уладзівастока ў Маскву на адлегласці да 10 тысяч кіламетраў.

Тані сямідзесяцігадовае шлюбнае жыццё адрывалася. Па дзядзеньку Кольска, два гады назад на зямлі налічвалася звыш 400 мільянаў радыёпрыёмнікаў, больш 130 мільянаў тэлевізараў, 2.700 радыёвешчальных станцый і 2.380 тэлевізійных перадаччыкаў.

Вялікая расвітаная дасягнулі радыётэхніка і электроніка ў Саюзнай краіне, на радыё і А. Папова. Праз магістральныя радыёстанцыі паміж Масквой і Далёкім Усходам, Краінай Пойначу, Ітхушлі, Спрадзіяй Азіяй і іншымі аддаленымі раёнамі краіны перадаваліся і прымаваліся тэлеграфічныя, тэлефонныя і фотатэлеграфічныя паведамленні. Рэгулярная сувязь устаноўлена паміж Масквой і шматлікімі сталіцамі замежных дзяржаў.

Асабліва вялікі поспехі робіць малады брат радыё-тэлебачання. У 1950 годзе ў СССР было ўстаноўлена тры тэле- і чыпер — звыш 150 тэлецэнтраў і магутных рэтрансліцыйных станцый. Праграма Цэнтральнага тэлебачання прымаецца ў сямідзесяці буйных гарадах Саюзнага Саюза, ахопліваючы тэрыторыю з населяльным больш 60 мільянаў чалавек. А летас тэлевізійныя перадачы Масквы пачалі прымаць у Паводдзі, на Украіне, Грузіі, Амерыцы і Азербайджане. Слова з эфіру гучала для народа і ў дні яго радасці, і ў дні трыготы. Радзё першым спынілася расказаць пра новыя ірадыёныя перадачы на франтах сацыялістычнага будаўніцтва, і яно ж першае ўранні 22 чэрвеня 1941 года муніцып, надоржым голасам паведаміла народу жваўную вестку: вайна.

Сёння, напярэдні дзевяціцігадовай вайны Пераногі мы са шчырымі пачуццямі ўстапаем на яго суровыя інтанцыі ў тым гразілі дні, зноў чым сцясла зводзі Савінфарбюро, пры якіх затойвалася дыханне, і радзёны, на ўсе гразі, волькі Пераногі.

Настаў час, налі чалавек зрабел, хоць на маротні час, панічуць Зямлю. І мы сачылі за кожным яго рухам у космасе, чулі яго голас адтуль, дзляючы радзё. А калі 18 сакавіка 1965 года адбылося цудо — савецкі касманат Аляксей Лёнаў апынуўся ў гісторыі вышэй за карабляў і насмічную прастору — мы бачылі яго, як побач, Савецкае тэлебачанне, радзё расказаў усюму свету пра гэты нечужы падзёг.

Голас Савецкага радзё сёння чуен у самых далёкіх кутках планеты. Гэты голас натхняе мільёны людзё ў барацьбе за свабоду і справядлівасць, нясе ім словы братняй дружбы і сардэчнага прывітання.

ДВАЦЦАЦЬ БУДАЎНІЦЫХ ГАДОУ

Міхал Мызнінаў са сваёй таннавай аланой дваццаці гадоў назад закончыў радзё, пачаў на Волзе. Праз агоны жорсткіх бабў дайшоў ён да Еўропы, ваяваў на многіх франтах, быў паранены, зноў вяртаўся ў строй.

У Уладзімір Мачараў трапіў на фронт у разгар вайны. Калі пачалася вайна, ён ішоў вучыцца ў школу. У арміі служыў вадзётам на адным з караблёў Дунайскай флатыліі.

Мне ж давялося абараніць славны горад Пінна. Мы трымалі лінію фронту пад Араненбаўмам, перанымі цэнтры гадзё бланды. Ваявыя сбрбы, адлапачане, франтавыя... Многіх сёння няма ў жыццё, мы сёння падзімаем за іх кілішкі, памаўчымы ў цішыні, успамінаючы сбрбы.

Людзё не знікаюць бласнады. Мы помнім іх, і дзёша паміць пра іх — гэта наш сённяшні праца, нашы светлыя гадзё.

Мы, архітэктары — былія франтавыя, сёння заніты вялікім будаўніцтвам. М. Мызнінаў, гадоўны архітэктар прэктаў, удзельнічаў у праектаванні вуліц Парыжы і Харкіўскай у Мінску; Ул. Мачараў, старшы архітэктар, — у праектаванні жылога чатырага дома палешанскай планіроўкі, ліёнскага лагера выдвечтва «Зялёда».

А сёння мы ўсе разам робіма будаўніцтва новага дзевяціцігадовага перадачы «Інтурывіст». Можна, гэта ірыху і сімвалічна. Мы запрашаем да сбрбы людзё розных нацыяў, розных калітэнтаў. Прывітаем і нашыя краіны, мы будзем сбраваці Лепш абмывацца турыстамі, абмывацца кудылі. Лепш сбраваці чым, глядзёчы з іманіцы адзё аднаму ў вочы, забраваці адзё аднаго.

Мы сёння будзем, мы сёння ўстапаем той высокай сбра, яна павіна быць на зямлі. А калі што нясе, я быў добраахотнікам у мінулыя вайны.



На гэтым здымку вы бачыце архітэктараў Я. Бамадзінава, Ул. Мачарава і М. Мызнінава, якія абмываюцца новай вэрава расціліцы «Інтурывіст».

«ЛІТВА НАС РАДНАЯ ЗЯМЛЯ!»

Вораг ішоў раўса да Масквы. Калі вечаля, сталіца ахутывалася змрочным полагам, маскіравалася ад перыцельскіх налетаў. Усе вакол сведчыла, што фронт блізка. Расфарбаваныя пад колер асфальту сены і дакі дамоў — проціпаветраны камуфляж... Завадзены мяшкімі з пяском вітрыны магазінаў. Ніводнай шыльды на дзвяраўных устаювах, на будынках, дзе мсціліся радзёкці газет...

Не было шыльды і на чатырохпавярховым будынку ў Малым Пушкінаўскім завулку, дзе знаходзілася Усёсавезная радзё, дзе было адведзена месца і для беларускай радзёкці. Не было шыльды, але беларускія журналісты і пісьменнікі ведалі гэты адрас, ведалі, што адсюль найкарацейшым шляхам дамоў, бо на хвалю радзё можна зварнуцца да шматпакатнай Беларусі, сушыцца ёя гора, абназбелі словам пра хуткае вяртанне...

Тут працаваў невялікі дружны калектыў людзё — Сцяпан Майхровіч, Вячаслаў Палескі, Фёдар Рухці, Алякс Асташенка, Аляксандр Бярозкін, Марыя Рымар. Паміж да іх далучыліся Кастусь Губарэвіч, Васіль Буросоў, Анастас Рохас. Прыехаў на пачатку 1942 года і я, ашуканы ўрадаваў тэлеграфам на адной з будоўляў Казані.

Жыцё беларускае слова гучала на хвалю радзёкці «Савецкая Беларусь» з рання да нчы. Пісьменнікі — і тыя, хто жылі ў Маскве, і тыя, хто быў тут празадан на фронт ці з фронту, — ахвотна адгукваліся на запрашэнне выступіць перад мікрафонам Беларускага радзё. Яны прыходзілі ў нашу радзёкці, які ў родны дом, бо тут былі самыя апошнія паведамленні з франту, самыя свежыя весткі з Беларусі. Радзёкці была звязана з Цэнтральным штабам партызанскага руху, з Цэнтральным Камітэтам Кампартыі і ўрадам Беларускай ССР.

На першым часе работы радзёкці найбольш частым, забёдым жадамым гостем у радзёкці быў Кузьма Чорны. Ён прыходзіў штодзёнь з раніцы, як на працу. Не распраўнаўся. Было холадна, Масква эканоміла паліва для бальніц, школ, жылых дамоў. Кузьма Чорны сядзіў ў скураво кресла і стаў аказанага радзёктара, абпапраўса абсёбюма тудамі на кій — неруцільнай свай спадарожнік — і глядзё на карту Беларусі.

Свай першы радзёкці «Кат у белаі машыны» Кузьма Чорны падаходзіў быў сам чытаць перад мікрафонам. І прычэпаў, коць вельмі хваляваўся: чытаў і ўсё выпіраў раз-пораз пот з іба. А потым, калі ўжо выходзілі пасля перадачы са студыі, шчыра прызнаўся:

— Не. Больш не цягнулі мяне сюды на катаненне. Ты, братка, чытай ужо сам. У цябе спраўна гэта выходзіць. А мне — адны нервы.

І Кузьма Чорны больш не выступав перад мікрафонам. А яго паматгатых не пераставаў. Узімаў

СТАРЫ ЗДЫМАК НАГАДВАЕ



Стары папюўны здымак. Я гляджу на яго і зноў адчуваю халодны брукстэр знопа, вільготны дотык саваніцага неба, бачу трыгонны ранак на возеры Балатон, дзе ў часе апошняга гітлераўскага наступлення ў Венгрыі зніклі свае галовы кае лепшыя сбрбы, з якімі разам мне давялося гзтупы пераніцца, гзтупы пераніцца... Німа нічога мацней за франтавую дружбу, сіментаваную горнычым нядач і радзёкці лаварам. Гэтая дружба гартавала

Ул. ЮРЭВІЧ

І вясной 1942 года яны гучалі ў эфіры ўсё часцей і часцей. А неўзабаве выйшла асобная кніжачка. Яе выдала газета «Савецкая Беларусь».

Якуб Колас наведваў Маскву толькі ў 1943 годзе на працягу года. І неўзабаве яго голас прачуваў на радзёкці «Савецкая Беларусь». Колас зайшоў у радзёкці з самага рання. Хваліўся, што добра пішацца. Там ж, прысэршы за рэдактарскі стол, закончыў перапісваць урывак з паэмы «Адплат», які захоўваецца ў мяне і цяпер, які дарэгі ўспамін пра сутэршы з вялікім мастаком слова.

Якуб Колас прыняў удзел у дзёнай перадачы. Але ўрывак увесь сам не чытаў, толькі якіх сто радкоў. Астатняе лавіцасіла прачытаць мне з Любай Батвінік. Хваліўся, што моцна, бо чытаў оея належнай падыроўкай, які кажуць, «з лістаў да яшчэ ў прысутнасці аўтара. Але дагэдня Колас сказаў, што прачытаў добра. Можна і сапраўды экспромт удаўся?»

Часта прыходзіў у радзёкці Пётрыч Бяроўка і амаль кожны раз чытаў новыя вершы — то «Наздо-Надзею», то лаэму пра Смалячкова, то пра Кастуса Каліноўскага... Найбольш поспех мела створаная ў 1943 годзе рамантычная паэма «Беларусь». Яна, здаецца, і напісана была для выкавання па радзё — перад тысячай, мільёнай аўдыторыяй, як пафасны зварот да роднай Беларусі, што мела за плячымі слаўны геранічы шлях змаганя і працоўна перамог.

Верай у дзёнасьценне запаветнай Мэры пра вызваленне Беларусі жыву кожны з нас і калі стала вядома пра «вёбскіх» варты», вядома накуль не з афіцыйных зводкаў, а ад франтавых сбрбу — нарадзіўся ў Пімена Панчанкі верш «Вайну, які першы ступіў на беларускую зямлю».

Паміж першых прыход у радзёкці Пімена Панчанкі ў пакой зайшоў сарамлівым такі хлопчы і ўзвесі стаў шылькі на юнака, які здэста, толькі-толькі пакінуў бальюска хату, толькі-толькі выйшаў у людзё. Русаваў густая чубрына зачэсна назад, а ў вачух поўна азёрнага блакіту, лезь-лезь прыгладана нейкай глыбокай тугой. Тое гэта, не шарпелася мне давешнаша...

Сцяпан Майхровіч узяў завіраваную ўжо радзёкці, весткі якую я сбраваў, вымюў адтуль якіх дзве старонкі, палышоў да машынкі і прадматываў: «Перад мікрафонам беларускія весткі Пімена Панчанка, які толькі што прыбыў з фронту. Ён прачытае свае новыя вершы...»

У свой час Някрасаў пісаў: «Кто живет без печали и гнева, тот не любит отчизны своей». У вершах Пімена Панчанкі было шмат журбы і гневу, бо ў іх была шычыра любоў да сваёй бацькаўшчыны.

Тое ж самае можна сказаць і пра вершы Аркадыя Куляшова, які ён прыносіў на радзё ў кішэні шылькі. Даставаў складзеныя ўвава паперкі сіняватага кол.

Стары здымак нагадвае



І вядо мне ад Волгі да Дуная. І калі за год да Перамогі ў ліну беларускіх творчых работнікаў хачелі адлінаць з фронту і мяне, я адмовіўся папушыцца саваніцу вярнуцца. Я не змог выйсці з таго бою пад Адзяс. Не змог панічуць баяных сбрбу, панічуць панічуць, якіх зганілі, а я глядзё на іх падзёг збоку. Заваненне з арміі здавалася мне лезь не дзёнасьценне... Я толькі хачуць вы, каб мае песьні пра героюў вайны і цывільнай вайны, напісаным па незвычайным асабцішчым уражанням, былі вартыя іх — маліх франтавых сбрбу, якіх зганілі на пол бою. Уладзімір АЛЮШІНА, заслужаны дзёна мастацтва БССР. На здымку: першы злева — Ул. Алоўнінаў.

Георгій ПАПОЎ

ВЕЧНАЕ ДЫХАННЕ ПОДЗВІГУ

Зраўняліся з зямлёю апацы, паліты крывёю героюў. На месцы ласоў, зціпчаных артылерыйскімі налетаў, выраслі маладыя дрэвы. У раёнах, што падвергліся варошня нахасцю, узніклі з руін разбураныя і спаленыя гарады і вёскі. І толькі памяць тых, хто ішоў спачатку з захаду на ўсход, а пазы з усходу на заход, хто адбіваў атакі, ламаў, здаваўся, непрыступную абарону, штурмаваў безымяныя вышыні і сталіцы еўрапейскіх дзяржаў, — толькі паміць працягвае захоўваць перахрытае на цяжкіх ваявыях дарогах.

Сёння, вяртаючыся ў думках у мінулае, мы да дваццаці пасляваенных гадоў дадзём яшчэ чатыры ваявыя. Іх мы ніколі не забудзем. Хіба можна забяць, што словы «штурм Берліна» прагучалі яшчэ пад Масквой, а ўрачыцка чырвонымі ў Карлсхордзе, дзе быў падпісан акт аб капітуляцыі фашыскай Германіі, папярэднічалі бясспрыкладна ў сусветнай гісторыі бітвы на Волзе і на Курскай дузе, у стэпах Украіны і лясах Беларусі, у Карпатах і на Зеелаўскіх вышынях.

За дваццаці гадоў, што мінулі з тае пары, як адрымаў апошнія здымкі Вялікай Айчыннай вайны, мы сталі мудрыяйшыя. Змянілася наша ўвядзенне аб прычынах, якія нарадзілі неверагодна цяжкія сорака першага года. Адно засталася неабычальна і нязвычайна — вялікая мужнасць абаронцаў сацыялістычнай Айчыны. Мы былі мужныя, калі адступалі, пакідаючы родныя палі і лясы, і калі ішлі наперад, на заход, у фашыскае логва. Мы былі мужныя іх лафетаў гармат, за штурваламі караблёў, у партызанскай разведцы, у цыхах заводаў і на калгасных нівах — усюды, дзе вырашала лёс краіны, лёс свету.

Не злічыць подзвігаў, зробленых савецкімі людзьмі ў тым векампыныя гады. «Выстаіць і адолець ворага!» — гэтай думкаю жылі франтавыя і партызанскія. «Усё для фронту, усё для перамогі!» — пад тым лозунгам працавалі ў тым і стары і малады. Гераным быў сапраўды масавы з'ява, свайго роду нормай жыцця мільёны людзё. Лёгчы тэрані ваявыя самалёт, матрос ідуў з вязаню гранатаў пад танк, салдат закрываў сваім целам амбразуру дота — усё гэта было! А тым часам далёка ад фронту, куды не даносіўся гуд артылерыйскай кананалы, жагнаны і нават падлеткі, якія ішчэ ўтара сядзелі за партыяй, па дванаціхці і васьмідзяці гадзін не адыходзілі ад станкоў, абы даць фронту больш танкаў і самалётаў, патронаў і снарадаў.

Фронт і тыл былі адзіныя як ніколі. І ў гэтым адзінстве ўвасобі-

лася неадольная сіла савецкага ладзё, бязмежная адданасць воянаў, партызан і працоўнікаў Ідэям Леніна, Ідэям камунізма. На палях бітвы і ў тыле з велізарнай сілай правілаўся духоўная магутнасць нашага народа, ваявеная і маральна-палітычная перавага Савецкіх Узброеных Сіл, якія не ведалі страху ў барацьбе з ворагам. Раўназначна значэнне для перамогі над фашызмам мела кіраўніцтва Камуністычнай партыі абароны краіны і разгром заахоніцаў на ўсіх этапах вайны.

Вялікі вядомыя. Вораг пасяў вестар, а жапаў бору. Савецкі народ выступав у сорака першым і сорака другім і, сбраваўшыся з сіламі, павярнуў ворага назад, ушчынт разграміў адборныя гітлераўскія арміі. Сіла нашай Перамогі ўзнісла над ройхстагам і не толькі над ройхстагам. Над сталіцамі многіх еўрапейскіх краін лунаў у тым дні наш авенны славаў сцяг. На вуліцах вызваленых гарадоў і вёсак вуходзілі мужычмы, жанчыны, дзці — яны радаваліся вясне, свабодзе, чырвоным зоркам на плятках святельскіх салдат і на брані танкаў.

Мне ў гэты дні давялося быць у Чэхаславакіі, і я добра памятаю, якая гэта была вялікая ўрачыскасць, якая радзёкці Народ, які не навідзёў заахонікаў і супраціўляўся ім, перахрытаў нібы сваё другое нараджэнне. У кожным горадзе, у кожнай вёсцы нахрываліся сталы, шчыслывыя людзё дарылі нам усмешкі і кветкі, сваю любоў і падзяку. У адным мястэчку паміж Гогенштатам і Коліным увечары, як змерклася, я выйшаў на пошчу, каб збоку паглядзець на гэты разліў радзёных твараў. Янраз ішлі нашы: «Т-34». Праз плошчу, спрэс запруджаную людзьмі, ім не далі праіць. Танкістаў выцягнулі з люкаў, пачалі кацаць на руках і закідалі кветкамі.

І так было не толькі ў Чэхаславакіі. Так было ў Балгарыі і Польшы, у Югаславіі і Аўстрыі — усюды, куды ступала нога савецкага вояны-вызваліцеля. Наша перамога над фашызмам была перамогаю ўсёй свабодналюбивай Еўропы, разгарніўся галавечыца. Разграміўшы гітлераўскую Германію, прадмываўшы ёй свае ўмовы — бязваротнай капітуляцыі, — мы тым самым выратавалі свет ад фашыскага зыравленія. У гэтым было сусветна-гістарычнае значэнне нашага подзвігу ў другой сусветнай вайне.

Сей-той на Захадзе сёння не спрыць прыніць наш уклад у сорака першым. Але гэтыя сбрбы нікога не могуць увесці ў зман.

Усім вядома, што імяна савецка-германскі фронт быў

галюўным, рашаючым фронтам тых гадоў, ён прыкоўваў асноўную масу сіл і сродкаў гітлераўскай Германіі. Англічане і амерыканцы танкама ваявалі, мы аддзём гэтакую належае. Але, па-першае, авіацыйна дзёналі на тэрыторыі Еўропы яны пачалі з вялікім спазненнем, летам 1944 года, а па-другое, і пасля гэтага змаглі адцягнуць на сябе толькі нязначную частку варажых войск. Ключы ад Берліна з пачатку і да канца знаходзіліся ў руках савецкага салдата, героя і працоўнага ваяны. Яму свет аддае хвалу і славу, перад ім высакорданна схільна галаву.

У гэтыя дні, адначасова 20-ю гадыну разгрому фашыскай Германіі, мы з заадавальным думкам пра тое, што кроў, працітая на палях бітвы, не прапала марна. Некалі наша краіна хоць і была вялікая, але адзінокай сацыялістычнай краінай — як востраў у азяне капіталістычных дзяржаў. Пасля вайны стварыўся магутны сацыялістычны лагер, які з кожным годам мацнее і які аб'ядноўвае сёння трэцюю частку насельніцтва зямнога шара.

Змянілася не толькі карта свету — змянілася і карта самой нашай краіны. У выніку варажнага нахасця, самага страшнага і спусташальнага за ўсю гісторыю, пацярпелі тысячы нашых гарадоў і вёсак, пацярпела сама зямля — яна была спаласавана траішчымі, скалечана варажымі ад бомб і снарадаў, начынена мінамі. Некалькім зарубежным «пракоў» тады здавалася, што ўсяго, што спадана, разбурана і разрабавана, мы ўжо не адоблем аднавіць. Аднак «пракоў» і тут пралічыліся. Мінула дваццацігадоў — час невялікі, — а мы ўсё аднавілі, лабудавалі многа новых зааход, гарадоў, загартавалі і умацаваліся ў працы, як некалі загартаваліся і умацоўваліся ў барацьбе і вухліхна рушым наперад, па шліху, вызначаным партыяй.

Былыя салдаты і партызаны, вярнуўшыся да мірнай працы, працавалі не толькі за сябе. Яны працавалі і за тых, хто не вярнуўся з вайны, аддаў сваё жыццё за шчысна будучы пакаленню. І вост перастова знікаюць руіны, перавароўваюцца апацы, адкрываюцца новыя багатыя зямныя недрва. Каму даваўся пераждзёць з канца ў канец нашу краіну, той не мог не адзівацца гіганцкаму размаху будоўляў. Ваявыя краіны, які малякі, пайшлі далёка на паудзёны і поўнач, у казахскія стэпы і сібірскую тайгу. Магутныя паліны перагаралі дзючыцы Дняпра і Дона, Волгі і Камы, Ангары і Енісея. Новыя чыгункі і павятраныя трасы звязалі самыя далёкія і глухія раёны.

І — як вянеч усюго — у насмічныя далі адзін за другім уздылілі нашы стучыны спадарожнікі Зямлі, караблі, кіруючыя першымі лётчыкамі-касманатамі, а на грузкі Месяца лёт вымпеў з адлостраваннем герба Савецкага Саюза.

Плён напружанай працы асабліва ідаецца ў вочы, калі праяжджаеш па дарогах нашай распуціці. На дола Беларусі вывалі цяжкія выпрабаванні. На яе першую напал вораг. На яе зямлі на працягу трох гадоў ні днём ні ноччу не спынілася жорсткасць баі. Сотні тысяч партызан-патрыятаў і падпольшчыкаў нааосілі па ворагу нспыныя удары. Калі Савецкая Армія вызвалала Беларусь, яна амаль усе лажала ў папалішчых і

прозвішча родзіваў камандзіра. Яны засталіся ў дакументах. І згінулі. Можна, назаўсёды. А можа і не. І вост два фотаздымкі, на якіх зняты жонка камандзіра і маленкі сын.

На ўсё экран павялічыліся даваенныя, крыху смешныя здымкі: жанчыца ў профіль з локанымі, якіх яна, пэўна, ніколі не нахручвала, а толькі алоўчы, каб застацца такою на здымку, і тая ж жанчыца ў злівоым паліто з муфтаў і з малым на каленях.

— Я звартаюся да вас, тэлеглядзца, з просьбай, усё, хто ведаў жонку камандзіра, паведзіце мяне пра яе. А можа, засталіся жыцця і зарад дзёнаў гэтую перадачу, і павялічыце сабе на старз дзёнаў жонка камандзіра ці ўжо дарослы яго сын, — адгукніцца, таварышы! — І пісьменны аірнуў прама на Стрыжа.

Як толькі скончылася перадача, Стрыж усхочыў Письменніку Смірнову звярнуцца да ўсёй краіны і трыба адшукаць саваніцу камандзіра, трыба вярнуць радзё імя авіяважыча бацька, — так ён ўспрымаў Стрыж гэтую просьбу, так быў гатовы званіць яго вядома, некуды званіць, шукаць званіць ён мог толькі адкаласіну Вадзіму Коўцу, але Вадзіма Коўца паехаў на бёе лета на Дняпро, і тады нічога не засталося, як мыебныя падзёг за дзверы, прапрабавішы падзімаць іх лясены і пацісь сабе ў Мінску: Мінск зваруўся дапамагчы Стрыжу дамаць і знаходзіць, шчыра вядзі авіяважычу.

Эдуард КАРПАЧОУ

ПРОСЬБА ПИСЬМЕННИКИ СМІРНОВА

КАЛІ пісьменніку Смірнову трыба было гаварыць з усёй краінай, каб усёды ведалі і помнілі пра подзвігі бацькоў, ён выступаў па тэлебачанні. Экран тэлевізара — маленькае акно, але ў кожным доме людзё напружана ўгледзіліся ў яго і бачылі аусім не тое, што бачылі праз звычайнае шкло: бжывая малочныя чыстэрны, зялёную фару свэафора, снежныя хвалы марожаншчыні, — а бачылі ваяну, тую, Айчынную ваяну.

Хлопчык Стрыж, якога незвычайна хвалілі ваявенныя пласціны, ваявенныя кнігі, ваявенныя фільмы, ажно ўсё падаваўся да экрану — чарнава, чарнавоў, чарнавоў, з вузкімі худзельскімі плечыкамі, нібыта не хлопчык, а сапраўды чорная птушка, што сядзіць на дрэце. У такіх мінуў яго нешта скоўвала, вучым раптам закарала, ён станаўліся гуд артылерыйскай падлеткі, які ішчэ ўтара сядзелі за партыяй, па дванаціхці і васьмідзяці гадзін не адыходзілі ад станкоў, абы даць фронту больш танкаў і самалётаў, патронаў і снарадаў.

Пусть ярость благородная Вскипает, как волна!

У гэты дзень пісьменніку Смірнову расказаў пра бязымяныя героюў, усё краіна слухала і думала пра бязымяныя бацькоў і маля, не для ўсіх людзё яны засталіся бязымяны, бо многія сем'і страцілі ў вайну сваіх бацькоў і братоў, абы «без вясак прапала». Але ўсё роўна ў гэты дзень ён абымлі роднага твары ўночы і днём, і верылі,

І спадзяваліся, што вярнуцца да іх і да краіны імяны бацькоў і братоў — імяны паўных ці жывых. Пэўна, для многіх сем'яў пісьменніку Смірнову заставаўся паштальёнам ваявеннага часу, і вялікаю, як у ваяну, была палівава пошта пісьменніка.

Стрыж не адраваўчыся глядзё на пісьменніка, як ён знімае надзея акулкі, і слухаў шчыра, выпрабаваны людзкімі пакатамі голас, і лавіў светлы погляд, пра які прайшоў столькі бяд, столькі бяд. І калі пісьменнік зачытаў пісьмо мінчаніна Бахмутава, які расказаў у пісьме пра подзвіг маладога камандзіра, пра тое, як падзёг камандзір бацькоў, які кінуўся яны з гранатаў на танкі, які спыніў яны гэтыя танкі і які загінуў камандзір у тым баі, а бацька рушыў далей, бо сорака першы год быў, і ніхто не ведаў прозвішча новаважыча камандзіра, а толькі ён, Бахмутаў, пэўна выхадзіць з палывога планшэта камандзіра вояныя дакументы і даваенныя здымкі, да вояны не зборю дакументы, толькі здымкі прайшлі праць усё ваяну і ўдзельні, — калі пісьменнік расказаў аб гэтым, Стрыж ішчэ больш павялічыў пачуццё, усёй сваёй невэрлівасцю маўкліва пытаючыся: «Няўжо і дзяпер не давадзіцца імя камандзіра? Краі

ДВАЦЦАЦЬ БУДАЎНІЧЫХ ГАДОЎ



Водбіскі партызанскі вогнішчы, вільнае гуляе змяняе, сутымі з неважымі ворагам на дымных палішчах—усё было тут у гды войны. А сёння на ўсім абсягах, на ўсёй прасторы воля дывае зямля. Радасна былому партызанскаму камандзіру, старшынні вальгас «Заря кізунізма» Баранавіцкага раёна Іван Рыгоравіч Канатопавіч бачыць любімыя працы. Усталявана агітацыя ён з 3-й бригады імя Калгаса А. В. Пугачоў палетні, на якіх ідзе сабёр. У імя гэтай шчаслівай земі ён вадзіў некалькі на баявых аперацыі сваіх байцоў. Як паліца аб ні-муні, бараня захоўвае Іван Рыгоравіч старую партызанскую фатаграфію.

Фота Ул. ЛУБЯКІ. (БЕЛТА).

ПЕСНЯ Ў СТРАІ

Кніжка гэтая адзіраваецца вершам малодшага сержанта Віктара Акулічына. Называецца верш проста—можа нават будзіння—«Аб» професіі. Прыдзірлівы крытык зноўдзе, магчыма, у гэтым творы тыя ці іншыя хібы. Аднак хочацца адзначыць у ім радкі, якія яны здаюцца дужа сімптыматычнымі і характэрнымі для ўсёй кнігі. Вось яны, гэтыя радкі, не пісанія салдатам:

Чыю прастору будзілі песнямі,
Чыю шумелі сады весны,
Чыю ачынулі ўважліва,
Нам і сёння ўважліва професія.
Нам і сёння ўважліва професія.
Нам і сёння ўважліва професія.

Салдацкая професія...
Так, яны вельмі патрэбна сёння ўсім нам. Патрэбна, бо чалавек з салдацкай професіяй стаіць на верце спакойнага сну і бяспечнага дзяцінства нашых сям'яў і дзяцей, на верце вольнага заваява камуністычнага буддзінства ў нашай краіне, на верце міру ва ўсім свеце.

Гэтай пачэснай професіяй, савецкім людзям у салдацкіх зямлях і прысвечана кніжка «Сэрцам загадана». Выдадзена яна выдаўца Палітычным упраўленнем Беларускай вайскавай акругі. Сабраны ў ёй вершы, аповяданні і нарысы членаў вайсковых літаратурных аб'яднанняў.

Сорак пяць аўтараў прадстаўлены ў зборніку. Гэта людзі самага рознага ўзросту, лесу і здольнасці. Адна з іх прайшла шчыра і тысячы кіламетраў франтаных дарог, не раз глядзела ў вочы смерці, бачыла кроў і разбураны, другія ж—ведоўцы ваіны толькі па кніжках, кінафільмах ды па напамінах старэйшых. Ады з іх, як напрыклад, М. Кругавыч, В. Матрошын, Ул. Савіцкі, М. Стручын, М. Плотнік, М. Грыцан, А. Косаў, мюць ужо свае кнігі, другія ж робяць у літаратуры першыя крокі.

У кароткай газетнай нататцы немагчыма сказаць хоць некалькі слоў пра творчасць кожнага з прадстаўленых у кніжцы аўтараў. Сярод вершаў, песень, баек, аповяданняў і нарысаў, надрукаваных у зборніку, ёсць творы па-сапраўдному цікавыя, хвалюючыя, а ёсць і слабаватыя, недарэкаваныя. Усё гэта натуральна для кнігі, напісанай не літаратарамі-професіяналамі, а ў пераважнай большасці пачынаючымі. Аднак з прычынасцю пачынаючым, што кніжка надзвычай цікавая—на сваёй ідэальнай скарбніцы, па сваім пафасе, па сваёй сцвярдзенай вайскавай любові людзей у шынялях да Радзімы, да Камуністычнай партыі, у разуменні і ў сваёй высокай вайскавай абавязку, і шчыра: большасць твораў кнігі прывябляе натуральнасцю, шчырацю і інтэнсіўнасцю. Зборнік недарэмна названы «Сэрцам загадана»—гэта сапраўды шчырыя песні салдацкага сэрца.

Кніжка «Сэрцам загадана» напісаная салдатамі і афіцэрамі—тымі, хто служыць сёння ў Савецкай Арміі, і тымі, хто пайшоў у запас. Войні піша вершы... Нічога дзіўнага ў гэтым, вядома, няма. Свінцёвыя воіны—заўтрашні будаўнік, студэнт, пэдаг.

У заключэнне хочацца адзначыць, што на тэматычным лісце кнігі напісана: «Знамянальная даце—20-годдзе вайскавай перамогі савецкага народа над гітлераўскай Германіяй прысвечана».

М. ГІЛЬ.

ПРОСЬБА ПІСЬМЕННІКА СМІРНОВА

[Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.]

вайна была такая доўгая, страшная, і трэба пісаць пра яе ваяцкія кнігі!
Ужо і аўсім забавіў ён на Валяку Кошава, на іншых сабёр, на Мінскае мора — зноў пачалася для Стрыжы Вялікая Айчыная вайна, вярнуўся сорах першы год. І абаронцы Брэсцкай крэпасці навачна сталі на шляху ворага. Кніга страляла і апалякала, кніга патыхала парохам, кніга заклікала ў гарах баях, прасіла вады і зноў, параненая і няздомная, ускладала цёплы прыклад да шчыка — пакуль ёсць апошні патрон!...
Дні праяталі неўпрыкмет, спаў Стрыж малады ў пакодзе, каб зноў уздыць у рукі вогненную кніжку, а калі скончыліся ў кніжцы патроны і баяны, ён ішоў наперад адчуваць, як важна знайсці кожнага героя і як трэба, каб хто-небудзь выканаў просьбу пісьменніка.

Стрыж не выходзіў з дому, загар в яго стаў блядзеным, нібыта абдулілі яго; снідзе і чакаў. «Даваліны чакаць», — сказаў яму стары воін. «Ча-

Стрыж прызнаўся і скупаў стаячы. Напэўна, было яшчэ нешта горкае ў лесе, але пісьменнік

Чэрвень 1941 года. Варожыя самалёты, як чорная саранча, над Мінскам.
Падняюць дрэвы, палюць дамы. Па Чырвонармейскай вуліцы на іх наліжкі ясуць першыя раненыя: вочы, поўныя пакуты, кроў на вуснах. Вайна!
Фашысты не спыніліся ні перад чым, Колкі разой па іх іхны кулямётным агнём цалюшылі, у якіх ехалі раненыя і дзеці, жанчыны. І старыні Сцены вагонаў былі наскрозь прабітыя кулямі.
Мы ехалі, адарваныя ад родных мясцін, ад зямлі нашых продкаў. Мы прайшлі нава-віцкае Гітлера, які гвалтоўна наваўзай вайну нашай краіне.

Але ў тым цяжкім хвіліны, калі цяжкі пад агнём ішоў на ўсход, мы горача верылі ў тое, што вернемся, абавязкова вернемся дадому! Зямля наша савецкая была, ёсць і будзе!

...Ніколі не забудзецца адна з першых сутрач з параненымі байцамі ў шпіталі Сярэдня-Азіяцкай вайскавай акругі.

Вялікі клуб. Але крэслаў не відзець. Цяжкія раненыя прынеслі ў залу на ложках для сутрач з пісьменнікам. Чытаю на Беларускай мове вершы, напісанія ў першыя месяцы ваіны.

Адзін ранены праз сілу ўнімае галаву і ціха кажа па-беларуску: «Дзякую, сястрыцы! Мы б вельмі хцелі ва папалядзіраваць, але не маем чым...»
Гэта было так страшна, што хачелася загаласіць ад болю ў сэрцы.
Амаль кожны дзень хадзіла я ў шпіталі, у вайскавыя часці. Часта мы выступалі проста на вокзалы.

пярэд салдатамі і афіцэрамі, якіх ехалі на фронт.
Адчувалася, што гэта патрэбна людзям.
Помніцца, як выдатны рускі пэдаг Уладзімір Лугавскоў, з якім мне пашчасціла разам выступіць, сказаў: «Наперад прыдумай нейкія мудрагелі, што быццам меўце музы, калі грываць гарматы!»

Раненыя я распісвала, ці не сустракалі яны дзе-небудзь майго брата Барыса? Аднагодня Кестрынін, ён да пачатку ваіны учыўся ў інстытуце і мог бы прэцягнуць вучобу і дзе-небудзь ў эвакуацыі. Але ў пачатку ліпеня 1941 года ён з горада Арла пайшоў добраахвотнікам на фронт.

Свайей жонцы Барыс паспеў напісаць два кароценькія лісты. Апошні яго ліст заканчваўся словамі: «Упаўны, што мы яшчэ доўга будзем разам...»
Колькі павяліко іх—магдзель, яснавоіх, прыгожых і ў кожнага з іх была моц. Кожнага гадавалі, гітлераўца, другога... Яе малейкая постаць бешумна рухалася сярод чэляў травы і нерухома тупіла. Байцы ў акапах здрыгвалі. Толькі зараз яны зразумелі — Зіна збрала абзбро.

Калі падаспеў наш часці з левага берагу, жывымі засталіся толькі некалькі раненых. Сярод іх — Зіна.
Пасля гэтага ў салдат 667 палка, які ўваходзіў у склад 11 Беларускага фронту, не ахотліва з вуснаў невясёлых, поўнаг трагізму жарт: «Першым батальёнам засталася камандаваць Зіна!»

«Камандзіру было ўсяго дзевятнаццаць гадоў.
Дваццаць жа гадоў ёй так і не споўнілася...»

З чэрвеня 1944 года выйшаў Указ аб прысваенні Зіне звання Героя Савецкага Саюза. Там не было слова «пашчэра». Вестка аб яе гібелі яшчэ не дайшла да Масквы...

У канцы студзеня 1944 года батальён з баям пайшоў да Азарыч. Адрозу ж за паселішчам, за высокім пясчаным касатарам схавалася вёска Холм. Сем разведчыкаў наблізіліся да яе, асірожна прайшлі вуліцай — ні адной жывой душы. Спаленыя хаты, белыя шкідлеты комагаў. Жудасная пішчына.

— Драланулі францы, — рашылі разведчыкі.
У аміронца, ніка навісла леба; з шыпеннем паліцела рэчка. Батальён, які заўваж на балоце ў хмызняку, дружна пайшоў. Знікла напружанасць, а разам з ёй і маўчэнне. Перакідваючыся з Зінай жартамі, салдаты спакійна набліжаліся да маўчлівай вёскі. І раптам з зарасніку на касатары затрычалі кулі. Зіна пачыла прыціскаць атоў бялізніста касцю людзей. Батальён без каманды раззег.

Палаў радкі сляжок. На белай руняці балота чорныя постаці байцоў былі гідлераўцаў дэкандалай мішнін. Зіна пераважала ад аднаго салдата да другога і з жахам пераканвалася, што яны былі мёртвыя. Вось і камандзір батальёна. Ляжыць, раскінуўшыся на снезе, з акрываўленай галавой.

Трэба пайсці батальён у атаку. Інакш ён загіне. Загінуць усё да аднаго.
І, высокая ўзняўшы правую руку з аўтаматам. Зіна ў апошні раз паліцэла на ўвесь рост...

Над жоўтым касатарам сцішыў сонца. Яно залівае золатам высокую фігуру гранітнага салдата, што ў стражнінай тузе схіліў долу галаву. Ляно год салдата стаяць у каравуле піль малядых бразок.

Да іскончанага помніка падыходзіць група дзяцей з крывава-чырвонымі гронамі рабіна. Сярод іх я пазнаю Міколку Цурка. Дзеці кладуць палюжыць падарунак глыбокай вясені і, сур'ёзна, сцішыны, падыходзяць да нас. Свёжы вешер пачаў азвацца іх шапак. Міколка асірожна дакарнаеца да майго рукава і даверліва шпэла:

— І нічога вы не ведаеце... Я вясной тут кветак насаджу — цал-це мора... Не верыце?
г. п. Аварыч.

Ал. ШЛЕГ.

г. п. Аварыч.

руску: «Дзякую, сястрыцы! Мы б вельмі хцелі ва папалядзіраваць, але не маем чым...»
Гэта было так страшна, што хачелася загаласіць ад болю ў сэрцы.
Амаль кожны дзень хадзіла я ў шпіталі, у вайскавыя часці. Часта мы выступалі проста на вокзалы.

пярэд салдатамі і афіцэрамі, якіх ехалі на фронт.
Адчувалася, што гэта патрэбна людзям.
Помніцца, як выдатны рускі пэдаг Уладзімір Лугавскоў, з якім мне пашчасціла разам выступіць, сказаў: «Наперад прыдумай нейкія мудрагелі, што быццам меўце музы, калі грываць гарматы!»

Раненыя я распісвала, ці не сустракалі яны дзе-небудзь майго брата Барыса? Аднагодня Кестрынін, ён да пачатку ваіны учыўся ў інстытуце і мог бы прэцягнуць вучобу і дзе-небудзь ў эвакуацыі. Але ў пачатку ліпеня 1941 года ён з горада Арла пайшоў добраахвотнікам на фронт.

Свайей жонцы Барыс паспеў напісаць два кароценькія лісты. Апошні яго ліст заканчваўся словамі: «Упаўны, што мы яшчэ доўга будзем разам...»
Колькі павяліко іх—магдзель, яснавоіх, прыгожых і ў кожнага з іх была моц. Кожнага гадавалі, гітлераўца, другога... Яе малейкая постаць бешумна рухалася сярод чэляў травы і нерухома тупіла. Байцы ў акапах здрыгвалі. Толькі зараз яны зразумелі — Зіна збрала абзбро.

Калі падаспеў наш часці з левага берагу, жывымі засталіся толькі некалькі раненых. Сярод іх — Зіна.
Пасля гэтага ў салдат 667 палка, які ўваходзіў у склад 11 Беларускага фронту, не ахотліва з вуснаў невясёлых, поўнаг трагізму жарт: «Першым батальёнам засталася камандаваць Зіна!»

«Камандзіру было ўсяго дзевятнаццаць гадоў.
Дваццаць жа гадоў ёй так і не споўнілася...»

З чэрвеня 1944 года выйшаў Указ аб прысваенні Зіне звання Героя Савецкага Саюза. Там не было слова «пашчэра». Вестка аб яе гібелі яшчэ не дайшла да Масквы...

У канцы студзеня 1944 года батальён з баям пайшоў да Азарыч. Адрозу ж за паселішчам, за высокім пясчаным касатарам схавалася вёска Холм. Сем разведчыкаў наблізіліся да яе, асірожна прайшлі вуліцай — ні адной жывой душы. Спаленыя хаты, белыя шкідлеты комагаў. Жудасная пішчына.

— Драланулі францы, — рашылі разведчыкі.
У аміронца, ніка навісла леба; з шыпеннем паліцела рэчка. Батальён, які заўваж на балоце ў хмызняку, дружна пайшоў. Знікла напружанасць, а разам з ёй і маўчэнне. Перакідваючыся з Зінай жартамі, салдаты спакійна набліжаліся да маўчлівай вёскі. І раптам з зарасніку на касатары затрычалі кулі. Зіна пачыла прыціскаць атоў бялізніста касцю людзей. Батальён без каманды раззег.

Палаў радкі сляжок. На белай руняці балота чорныя постаці байцоў былі гідлераўцаў дэкандалай мішнін. Зіна пераважала ад аднаго салдата да другога і з жахам пераканвалася, што яны былі мёртвыя. Вось і камандзір батальёна. Ляжыць, раскінуўшыся на снезе, з акрываўленай галавой.

Трэба пайсці батальён у атаку. Інакш ён загіне. Загінуць усё да аднаго.
І, высокая ўзняўшы правую руку з аўтаматам. Зіна ў апошні раз паліцэла на ўвесь рост...

Над жоўтым касатарам сцішыў сонца. Яно залівае золатам высокую фігуру гранітнага салдата, што ў стражнінай тузе схіліў долу галаву. Ляно год салдата стаяць у каравуле піль малядых бразок.

Да іскончанага помніка падыходзіць група дзяцей з крывава-чырвонымі гронамі рабіна. Сярод іх я пазнаю Міколку Цурка. Дзеці кладуць палюжыць падарунак глыбокай вясені і, сур'ёзна, сцішыны, падыходзяць да нас. Свёжы вешер пачаў азвацца іх шапак. Міколка асірожна дакарнаеца да майго рукава і даверліва шпэла:

— І нічога вы не ведаеце... Я вясной тут кветак насаджу — цал-це мора... Не верыце?
г. п. Аварыч.

Ал. ШЛЕГ.

г. п. Аварыч.

Бяліку. Зямлю. Яна да жаласна, перанясе некалькі слядаў аперэці. Філа Стрыж вучыцца хадзіць, Аляксей Марэс'еў. І наошчаргі на сваёй лёс, нібыта з ініні на лодзяткі!
Мінула больш за дзевяць доў за дні нашых звышчэ, саквайну гэтыя гады ў аднаго мліст, Філа Філавіч уласцвай ёй сціліццо навола пра сваё жыццё.

Яна мыве ў горадзе Дзі Віцебскай вобласці. Прына старшынні Дзісненскага гаркавода, затым пераходзіць грамадскую работу, мыве бы вызначана персанальны пэна. Адзін без работы я не садыла. Болей за п'ятнаццаць год я лясно прапагандаістам рэдакцыі выступіла з дэкламі перад сельніцтвам горада і ў якасці перад калгаснікамі. Выступіла ў школах з успамінамі аб Вялікай Айчынай вайне... Няма для мя большае шчасця, як прысвечаны карысць Радзімы, выкаваць маю дэкаляцыю. У працы забіраеся пра сваё фізічнае над жыццё...

Цяпер, у дні 20-гадовага ч. Вялікай Перамогі, ішоў думам пра тое, што магучыцца і непрамысловай нашай Радзімы — мужычкі і жэноўскія людзі... Нямаж яны сцішыць заўсёды людзям сонца Міру!

Другі, таварыш, дзе б і быў бы свёла Мір таварыш абавязна адстаць. Наошчаргі і ўсім на свеце дзень Дзень жыцця і шчасця падарэці!

Іосіф ВЕЙНЯРОВІЧ.

МУЖНАСЦЬ

пярэд салдатамі і афіцэрамі, якіх ехалі на фронт.
Адчувалася, што гэта патрэбна людзям.
Помніцца, як выдатны рускі пэдаг Уладзімір Лугавскоў, з якім мне пашчасціла разам выступіць, сказаў: «Наперад прыдумай нейкія мудрагелі, што быццам меўце музы, калі грываць гарматы!»

Раненыя я распісвала, ці не сустракалі яны дзе-небудзь майго брата Барыса? Аднагодня Кестрынін, ён да пачатку ваіны учыўся ў інстытуце і мог бы прэцягнуць вучобу і дзе-небудзь ў эвакуацыі. Але ў пачатку ліпеня 1941 года ён з горада Арла пайшоў добраахвотнікам на фронт.

Свайей жонцы Барыс паспеў напісаць два кароценькія лісты. Апошні яго ліст заканчваўся словамі: «Упаўны, што мы яшчэ доўга будзем разам...»
Колькі павяліко іх—магдзель, яснавоіх, прыгожых і ў кожнага з іх была моц. Кожнага гадавалі, гітлераўца, другога... Яе малейкая постаць бешумна рухалася сярод чэляў травы і нерухома тупіла. Байцы ў акапах здрыгвалі. Толькі зараз яны зразумелі — Зіна збрала абзбро.

Калі падаспеў наш часці з левага берагу, жывымі засталіся толькі некалькі раненых. Сярод іх — Зіна.
Пасля гэтага ў салдат 667 палка, які ўваходзіў у склад 11 Беларускага фронту, не ахотліва з вуснаў невясёлых, поўнаг трагізму жарт: «Першым батальёнам засталася камандаваць Зіна!»

«Камандзіру было ўсяго дзевятнаццаць гадоў.
Дваццаць жа гадоў ёй так і не споўнілася...»

З чэрвеня 1944 года выйшаў Указ аб прысваенні Зіне звання Героя Савецкага Саюза. Там не было слова «пашчэра». Вестка аб яе гібелі яшчэ не дайшла да Масквы...

У канцы студзеня 1944 года батальён з баям пайшоў да Азарыч. Адрозу ж за паселішчам, за высокім пясчаным касатарам схавалася вёска Холм. Сем разведчыкаў наблізіліся да яе, асірожна прайшлі вуліцай — ні адной жывой душы. Спаленыя хаты, белыя шкідлеты комагаў. Жудасная пішчына.

— Драланулі францы, — рашылі разведчыкі.
У аміронца, ніка навісла леба; з шыпеннем паліцела рэчка. Батальён, які заўваж на балоце ў хмызняку, дружна пайшоў. Знікла напружанасць, а разам з ёй і маўчэнне. Перакідваючыся з Зінай жартамі, салдаты спакійна набліжаліся да маўчлівай вёскі. І раптам з зарасніку на касатары затрычалі кулі. Зіна пачыла прыціскаць атоў бялізніста касцю людзей. Батальён без каманды раззег.

Палаў радкі сляжок. На белай руняці балота чорныя постаці байцоў былі гідлераўцаў дэкандалай мішнін. Зіна пераважала ад аднаго салдата да другога і з жахам пераканвалася, што яны былі мёртвыя. Вось і камандзір батальёна. Ляжыць, раскінуўшыся на снезе, з акрываўленай галавой.

Трэба пайсці батальён у атаку. Інакш ён загіне. Загінуць усё да аднаго.
І, высокая ўзняўшы правую руку з аўтаматам. Зіна ў апошні раз паліцэла на ўвесь рост...

Над жоўтым касатарам сцішыў сонца. Яно залівае золатам высокую фігуру гранітнага салдата, што ў стражнінай тузе схіліў долу галаву. Ляно год салдата стаяць у каравуле піль малядых бразок.

Да іскончанага помніка падыходзіць група дзяцей з крывава-чырвонымі гронамі рабіна. Сярод іх я пазнаю Міколку Цурка. Дзеці кладуць палюжыць падарунак глыбокай вясені і, сур'ёзна, сцішыны, падыходзяць да нас. Свёжы вешер пачаў азвацца іх шапак. Міколка асірожна дакарнаеца да майго рукава і даверліва шпэла:

— І нічога вы не ведаеце... Я вясной тут кветак насадж